

Oba sta odraščala v ljubečem, varnem družinskem okolju, z nekaj odstopanji glede običajev in nazorov, vendar ne tako velikimi, da bi Hibino življenje v drugačnih okoliščinah za Jana predstavljalo eksotiko, odpor ali kaj podobnega.

V vsakodnevni komunikaciji pri poskusih spreobračanja ksenofobov najpogosteje uporabljamo argument – »predstavljaj si, da moraš ti z otroki od doma ...« Ampak a sploh pomaga?

Ves čas se krešejo mnenja in različna stališča o beguncih; seveda obstaja možnost, da se med begunce infiltrirajo teroristi in psihopati in tako dalje, podobno kot obstaja možnost, da je v cerkvi pri spovedi posiljevalec prejel hostijo, ali da je župnikov odpustek dobil nekdo, ki je firmo in delavce spravil na kant. Ampak to nima nobene zveze z otroki, ki so v tej blaznosti nedolžni – in vendar plačujejo visoko ceno.

In če vsaka osebna zgodba reflektira širši družbeni kontekst, ga tudi vsak odziv nanjo. Problem je, da tisti, ki že doma ne simpatizira in ne solidarizira z ljudmi v stiski, prav gotovo ne bo občutil blaznega sočutja do tistih, ki jim na drugem koncu sveta požigajo domove in pobijajo svojece. Zato je treba dvigniti kolektivno zavest do točke, da bomo razumeli stisko otrok tako doma kot po svetu. Kajti vsaj otroci bi morali biti na prvem mestu.

K kompleksnosti spada široka geopolitična slika, priznam pa, da sem se vmes spraševala, ali bodo mladi bralci sledili vsem »selitvam« med kontinenti – od Sirije prek Čečenije pa Nigerije ...

Ravno zato je potrebne več angažirane literature. Prevodne z begunsko problematiko je na splošno že veliko. Naši mladi bralci so se, recimo, srečali z nekoliko drugačno knjigo *Otroci sveta*, ki sva jo naredili skupaj z Benko Pulko. Marsikdo od njih je priznal, da se je

sploh prvič seznanil, kako zelo različno od njega živijo njegovi vrstniki po svetu.

Kaj pravijo mladi bralci? Jih je zato, ker je tako hudo, manj, ali pa tisti, ki sploh berejo, zmorejo prebrati vse?

Mladi bralci, vsaj tisti z že razvitimi literarnimi kompetencami, se dobro odzivajo na roman, saj tudi sicer z večjim zanimanjem spremljajo svet okrog sebe. Seveda pa lahko veliko prispeva tudi izkušen mentor, ki zna pripraviti in usmerjati pogovor o tovrstnih tematikah.

Avtor spremnega zapisa k romanu Boštjan Videmšek (naslov je Humanistični tour de force, zaklinjajoča mantra pa Drvimo v fašizem) vidi v Črni vrani križanca med mladinsko in odraslo književnostjo. Vi?

Crossover roman je običajno namenjen vsem generacijam, starostno mejo smo določili kot 14+. Boštjanovi nasveti so mi bili tudi sicer v pomoč, zato sem mu zelo hvaležna. Vem, da zveni utopično, ampak ta svet resnično pripada vsem. In ravno zato se prihodnost skriva v sočutju, ne v orožju.

Petra Vidali

Večer, 12. 9. 2019

BIL JE SKRAJNI ČAS ZA NE

Feri Lainšček: »Mladi ljudje imajo tako rekoč ponotranjene civilizacijske vrednote, za katere se nam sicer zdi, da so že nekako potlačene in izgubljene«

Enaintrideset pesmi v zbirki Ne je razporejenih v »logični lok življenjskega vsakdana vsake najstnice ali najstnika«, zapiše avtorica spremne besede dr. Dragica Haramija, »od uporništvu brez razloga, ne preveč naklonjenega odnosa do šole in učiteljev, umanjkanja

razumevanja življenjskega smisla, nerazumevanja zastavljenih meja in drugih tipičnih najstniških odzivov (nečimrnost, zavist, hinavščina, siljenje v ospredje) do zaljubljenosti in ljubezni. »Ne« bi moralo biti pri mladih res logično, naravno stanje stvari, kajne?

Ko sem bil sam najstnik, je bilo zagotovo tako. Tudi kasneje sem velikokrat rekel ne. Ko se zdaj oziram nazaj, vidim, da sem običajno ravnal prav. Marsikaj bi šlo v franže, če se ne bi zmoget upreti. Še posebej kaki kolektivni neumnosti ...

(foto Nika Hölbl Praper)

Vaše pesmi dajejo neju legitimno pravico, pravzaprav ga prav spodbujajo. Ga je treba, se sam več ne razvija?

Različne oblike zanikanja sem v tej zbirki tematiziral ravno zato, ker se mi zdi, da v današnjem času mladi bolj redko na glas izrečejo ne. Tudi če se z nečim ne strinjajo, to raje izrazijo z molkom, malodušjem, umikom ali morda z ustvarjanjem občutka, da jim je vseeno. Taka drža se mi ne zdi zdrava, ne za dušo, verjetno tudi ne za telo, zato sem prepričan, da je bil skrajni čas za eno tako knjigo. Torej trenutek za ne.

Žalostna statistika priča, da se krepi ne v smislu »umanjkanja razumevanja življenjskega smisla«, vse več mladih

potrebuje psihiatrično pomoč, vse več jih je na antidepresivih. Zakaj?

Moj roman *Ločil bom peno od valov* je bil dvakrat delo za maturitetni esej. Ob teh priložnostih sem obiskal večino naših gimnazij in se veliko pogovarjal z mladimi. Presenetilo me je, da imajo ti mladi ljudje tako rekoč ponotranjene civilizacijske vrednote, za katere se nam sicer zdi, da so že nekako potlačene in izgubljene. Med enim izmed teh pogovorov se mi je zareklo, da ne razumem, kako so lahko generacije staršev, ki so zavozile ta naš svet, vzgojile tako normalne otroke. Potem sem o tem veliko razmišljal in našel odgovore, za katere zdaj nimava časa. Vsekakor pa menim, da pri duševnih stiskah mladih ne gre toliko za vprašanje nerazumevanja tega, za kaj v življenju pravzaprav gre, temveč v prvi vrsti za različne oblike odpora do vsega tistega, kar jim želi družba vsiliti kot nekaj, kar naj bi bilo njihov njihov življenjski smisel. Mnogi vedo, da je korjenček, ki jim ga molijo pred nos, gensko spremenjen, okužen in kontaminiran.

Mladim ne dajemo pravice do upora brez razloga in seveda ne do upora doma, v družinskem krogu, hkrati pa jim očitamo, da niso družbeni uporniki. So res konformisti? Večji, manjši ali enaki kot nekoč?

Včasih je biti priden pomenilo, da si marljiv, danes biti priden pomeni, da si ubogljiv. Prepovedi se okoli nas le še množijo. Živimo v času evidentiranja, klasificiranja, normiranja, sankcioniranja pa tudi nadziranja in zdaj že čipiranja ... Videti je, kot da nas tako uokvirjena družba pripravlja le še na to, da bomo lahko brez upora delali za kapital. V interesu kapitala pa vsekakor je, da ne zmoremo reči ne. Verjetno tudi v interesu tiste države, ki si jo je kapital že podredil. Zato je, ponavljam, pet pred dvanajsto za en tak glasen in razločen ne.

So se mladi bralci že odzvali?

Na prav vseh šolah, ki sem jih po izidu te knjige obiskal, so otroci brali iz nje. Po nekod so pripravili tudi daljše recitale in zmeraj, ko sem slišal te verzze iz njihovih ust, mi je bilo bolj razvidno, kako zelo so jih vzeli za svoje. To so zame lepa doživetja, saj šele na tak način ustvarjanje za mlade res dobiva ves smisel.

»Ne vem, kaj naj delam, / že spet sem v zagati, / pač ni mi uspelo / te knjige prebrati. / Saj vem, si pisatelj / in dolgo si pisal. / A šlo bi mi lažje, / če kaj bi narisal.« Vi ste to upoštevali in angažirali Nano Homovec. To je mlada ilustratorka, kako ste jo našli?

Nano Homovec sem spoznal, ko sem iskal ilustratorja za pesniško zbirko z naslovom *Pesmi za majhna čebljala*. Takrat sem se nekako odločil, da bom dal priložnost mlademu ilustratorju, ki še nima samostojne knjige. Na facebooku sem objavil razpis s tem pogojem in svoja dela mi je poslalo več kot sto ilustratorjev. Njene ilustracije so me posebej pritegnile in izbral sem jo, čeprav takrat niti še nisem vedel, da je likovno tako zelo izobražena. Nana Homovec je namreč obiskovala likovno gimnazijo na Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani, nato pa je študirala na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje, smer slikarstvo, in na koncu diplomirala na temo ilustracije pravljič. Imel sem torej res nos in srečo. Zlahka sva se potem uglasila in kmalu je ilustrirala še pesniško slikanico *Moje najljubše pesmice o živalih*, ki jo je letos natisnila Založba Miš. Mislim, da so njene ilustracije za *Ne več kot odlične*. Pesmi je postavila v vizualni in simbolni kontekst generacije, ki so ji v prvi vrsti namenjene, in tudi na ta način ujela duh časa.

Omenili ste že razpis na facebooku. Na socialnih omrežjih sicer objavljate tudi poezijo.

Spletne platforme so seveda tudi nosilci umetniških sporočil, ki v določenem obsegu nadomeščajo tiskane nosilce, socialna omrežja pa so tudi že prizorišča umetniškega dogajanja. Samo po sebi umevno se mi zdi, da to sprejemam in sem v tem območju po svoje dejaven. Na facebooku sem navzoč praktično od njegovega začetka, moje strani s poezijo za odrasle z naslovom *Dlan mi po tebi diši* imajo tako že 27.500 sledilcev, strani s poezijo za mlade z naslovom *Cicibanija – pesmice Ferija Lainščka* pa 17.300 sledilcev. Na instagramu sem začel poezijo objavljati šele lani, a izkušnja je prav tako vznemirljiva in odziv je veliko boljši, kot sem sploh pričakoval.

Direktor frankfurtskega knjižnega sejma pravi, da ga je pri izbiri Slovenije za častno gostjo sejma leta 2022 intimno prepričala predvsem slovenska »obsedenost s poezijo«. Vaše pesniške zbirke so bistven element tega nenavadnega stanja. Ponatisi še kar izhajajo. Ali se tudi nove pesmi še kar pišejo?

Založba Mladinska knjiga je ravno v teh dneh natisnila mojo novo pesniško zbirko z naslovom *Ljubi me, kot sonce sije*. Ilustriral jo je Daniel Demšar, nastala je še ena čudovito likovno obogatena knjiga. V njej pa bodo ljubitelji moje poezije našli tudi veliko verzov, ki v tiskani obliki še niso bili objavljeni.

Subjekt v pesmi Ne maram med drugim ne mara »pesmic brez rime«. Rima je prav gotovo zagotovilo za to, da se poezija prime, ampak gotovo je ne uporabljate samo zato. Je rima naravna lastnost vašega pesnjenja? Tudi vi ne marate pesmic brez rime?

Vaša ugotovitev zadeva žebljico na glavico: rima je gotovo naravna lastnost mojega pesnjenja. Obseden sem z zvočnostjo besed pa z ritmom in melodiko verzov, pesem zame ni le poetično sporočilo, temveč tudi skladba za glas. Taka

je pač moja osebna poetika, vesel sem, da ljubitelji poezije to začutijo. Sicer pa me seveda lahko nagovori tudi poezija, ki teh prvin ne upošteva.

Kako polni vsebini najdete priljudno formo?

Vsak zapis z idejo in navdihom se zagotovo ne zlije v celoto, ki jo potem lahko doživimo kot pesem. Tudi pot od egotripa do tega, da pesnik lahko nagovori še koga drugega, je nekako treba prehoditi. S pesniško resnico pa je najverjetneje sploh tako kot z modrostjo. Bolj se ji približujemo, bolj zveni vse skupaj na videz preprosto. Zato mislim, da ni zveličavnega recepta. So le pesniki, ki to zmorejo in zato zares so. In so tisti, pravzaprav jih je kar veliko, ki to le želijo biti.

Petra Vidali

Večer, 12. 9. 2019

LAHKOTNO ZA BRALCA, ZA ANDREJA PA TEŽKA MORA

Vinko Möderndorfer: »Vstop v spolnost se mi zdi eden najpomembnejših trenutkov našega življenja. Od tega trenutka je odvisno, brez pretiravanja, naše prihodnje življenje«

Najprej je bil »feljton« v reviji Pil. Kdaj je postal to, kar je zdaj?

Vseskozi se mi je zdelo, da o nekaterih temah, ki mučijo najstnike, premalo pišemo. In gotovo so to vprašanja, ki se vrtijo okrog erotike, seksa, če hočete. S tem pa tudi ljubezni. Seveda pa fante ta vprašanja mučijo drugače kot punce. In ko me je urednica *Pila* Jana Zilkerbach povabila k sodelovanju, se mi je zdelo, da je to priložnost za literarne zapise prav o tej temi. Še posebno, ker je urednica *Pila* omenila, da najstnike, ki jim je revija namenjena, najbolj zanima prav ljubezen – in seveda tudi spolnost.

(foto arhiv Večera)

Seveda pa sem takoj imel v mislih veliko večjo ambicijo kot zgolj feljtonski zapis. Zdelo se mi je fino, da ne bi ostal samo pri eni zgodbi, ampak da bi problematiko o prvih srečanjih s spolnostjo literarno obdelal s stališča fantov in deklet. Pa ne samo to. Saj je spolnost še kaj drugega kot samo odnos med moškim in žensko. Urednica *Pila* se je strinjala in tako sem si od vsega začetka sodelovanje z revijo zamislil kot nekakšno trilogijo. In nastale so tri ločene zgodbe, trije najstniški romani: *Jaz sem Andrej*, *Jaz sem Anja*, *Jaz sem Gaj*. Vsi trije romani so v minulih treh letih izhajali v *Pilu* v nadaljevanjih. O ostalih dveh ne bom govoril, saj še nista izšla kot knjigi. V prvem romanu pa sem se odločil, da bom povedal zgodbo o Andreju, pravzaprav jo bo povedal kar sam Andrej, saj je prvoosebno pripovedovanje mnogo bolj živo in omogoča mlademu bralcu večjo identifikacijo. Ker pa je vsakomesečna objava v reviji le drugačen literaren zapis, sem moral zgodbo kasneje še dodelati, da je iz nje nastal res roman. To sem vedel že od vsega začetka. Tako so se že v feljtonskem objavljanju pojavili liki, ki sem si jih prišparal za pozneje in jih v romanu